

Opcat-inspektion av Kriminalvården, anstalten Ringsjön, den 25–26 maj 2015

JO:s uttalanden i korthet: ChefsJO påminner om vikten av att information om rättigheter och skyldigheter, samt om regler och rutiner i anstalten, kommer alla intagna till del. Med hänvisning till sina tidigare uttalanden ifrågasätter hon även lämpligheten av att de intagna tar emot besökare i anstaltens gemensamma utrymmen och hon uppmanar dessutom Kriminalvården att överväga att inrätta ett särskilt rum för placering av intagna i avskildhet.

Inspektionens genomförande

Den 25–26 maj 2015 genomförde föredraganden Lars Olsson, tillsammans med föredraganden Ellen Ringqvist (protokollförare) en förannmäld inspektion av Kriminalvårdens kvinnoanstalt Ringsjön.

Inspektionen inleddes med att tf. kriminalvårdsinspektören AA presenterade verksamheten i samband med en rundvandring. JO:s medarbetare samtalade därefter med sex intagna och fyra medlemmar av personalen. Vissa handlingar avseende incidenter, personalinstruktioner och informationsmaterial riktat till intagna granskades, liksom patientjournaler. Även viss stickprovsgranskning i kriminalvårdens administrativa system gjordes.¹ Inspektionen avslutades med en genomgång av de iakttagelser JO:s medarbetare gjort med anstaltschefen BB, tf. kriminalvårdsinspektören AA, kriminalvårdsinspektören CC och kriminalvårdsjuristen DD.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade

¹ Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) och Kriminalvårdens registervårdsystem (KVR)

personer, Opcat-verksamheten.² Denna har under 2015 ett tematiskt fokus på situationen för frihetsberövade kvinnor.

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura.

Anstaltens organisation

Storlek

Anstalten Ringsjön är en av Kriminalvårdens sex anstalter för kvinnor och den har 14 platser i säkerhetsklass 3.³ Den ligger vid Rönneholms slott, nära samhället Stehag i Eslövs kommun. Anstalten består av en byggnad i ett plan som Kriminalvården hyr av Rönneholms slott. Byggnaden är från 1970-talet och renoverades innan Kriminalvården flyttade in 2008. Anstaltsområdet, som kan liknas vid en villaträdgård, är avskilt genom ett meterhøgt staket.

På slottsområdet bedriver behandlingsföretaget Nämndemansgården olika verksamheter.

Ringsjön var fram till januari 2015 en filial till anstalten Ystad, men ingår nu tillsammans med anstalten Tygelsjö⁴ i Kriminalvården Region Syds verksamhetsområde Tygelsjö.

Uppdrag

Ringsjön är en utslussningsanstalt som tar emot kvinnor i alla åldrar och från hela Sverige. Barn som vistas i anstalten tillsammans med sina mödrar kan få tillgång till ett intilliggande daghem som drivs av Nämndemansgården.

Personalen uppgav att anstalten under senare tid tagit emot många kvinnor dömda för olika typer av bedrägerier, och att det vid inspektionen var färre intagna med långtidsstraff, och fler med en verkställighetstid under sex månader, än vad det brukar vara.

Beläggning

Vid inspektionen fanns 8 kvinnor i anstalten.⁵

² Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention, Optional Protocol to the Convention against Torture. Länder som anslutit sig till Opcat har förbundit sig att inrätta ett så kallat nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet återfinns på www.jo.se

³ Kriminalvårdens anstalter är indelade i tre säkerhetsklasser. Säkerhetsklass 1 är den högsta och 3 den lägsta.

⁴ Anstalten Tygelsjö är en anstalt för män i säkerhetsklass 3.

Enligt statistik på Kriminalvårdens webbplats har beläggningen i anstalten varit låg en längre tid. Ringsjön har under januari till april månad 2015 haft en månatlig genomsnittsbeläggning på mellan 9 och 12 intagna, vilket motsvarar en beläggningsgrad på 62 – 87 procent. Under 2014 var genomsnittsbeläggningen mellan 50 och 105 procent.

Vid inspektionen var den äldsta intagna 58 år och den yngsta 27 år. Endast en intagen var placerad i anstalten för utslussning.

lakttagelser vid inspektionen

Den fysiska miljön i anstalten

Anstalten är uppdelad i tre avdelningar: A med tre platser, B med sex platser och C med sex platser. Avdelningarna är utformade på ett likartat sätt och alla har dagrum. Avdelningarna B och C har varsitt kök, och avdelning A har ett pentry i dagrummet.

Det finns tolv bostadsrum för intagna i anstalten, varav två kan dubbelbeläggas. Avdelning A har färre platser eftersom rum som är avsedda att användas som bostadsrum där i stället används som personalutrymmen.

Bostadsrummen kan låsas från insidan och de intagna kan även låsa dem utifrån med egna nycklar. Det finns gemensam toalett och dusch på varje avdelning, och en tvättstuga. Ett av rummen på avdelning A är större än standardrummen och har ofta använts för placering av intagna med barn.

På avdelning B finns ett utrymme med skåp där de intagnas tillhörigheter förvaras. Innanför utrymmet finns en toalett som används när de intagna ska lämna urinprov.

Mitt i anstaltsbyggnaden finns ett rum som används för sysselsättning och ett öppet utrymme där bl.a. motionsredskap förvaras.

Anstaltsledningen uppgav att det är lyhört och att lokalerna blir varma på sommaren. Eftersom det inte finns något större personalrum håller personalen möten i dagrummet på avdelning A. Om en föräldraledig intagen med barn befinner sig på sitt bostadsrum måste de be henne lämna rummet under tiden för mötet. Anstalten planerar för att hyra kontor på Rönneholms slott för att frigöra utrymmen och kunna inrätta ett kök på avdelning A.

Personal påpekade också att det behövs ett större och mer lämpligt inrett undersökningsrum för hälso- och sjukvården samt att läkemedel bör förvaras på annan plats.

JO:s medarbetade noterade att flera av anstaltens utrymmen är trånga. Det gäller bl.a. det rum som används för inskrivning och visitering.

⁵ 12 kvinnor var inskrivna, men 1 var på permission och 3 hade avvikit eller var externplacerade.

Säkerhet och rutiner

Kriminalvårdschef i beredskap

Anstalten har sedan årsskiftet inte något vakthavande befäl utan efter kontorstid är det kriminalvårdschef i beredskap som kontaktas för operativa beslut, och som vid behov inställer sig. Enligt personalen har den nya ordningen inte medfört någon skillnad för de intagna. I akuta situationer, t.ex. transport till sjukhus, kan formella beslut fattas i efterhand.

Tider

Mellan kl. 7.00 och 22.00 får de intagna röra sig fritt på anstaltsområdet. Övrig tid är dörrar och fönster larmade. Personal kan under denna tid tillkallas via telefoner som finns innanför dörren till varje avdelning. Intagnas närvaro kontrolleras fem gånger per dag.⁶

Kiosk

De intagna kan beställa varor som distribueras en gång i veckan.

Kläder

De intagna får ha privata kläder men kan låna av anstalten vid behov.

Transporter

Enligt personalen används som regel inte fängsel vid planerade transporter.

Besök på vårdinrättning utanför anstalten

Enligt anstaltsledningen behöver kriminalvårdare inte närvara när intagna träffar hälso- och sjukvårdspersonal på en vårdinrättning utanför anstalten. Om det av något skäl bedöms nödvändigt att en kriminalvårdare är närvarande i sådana situationer så ska det vara en kvinnlig vårdare. I sådana fall bör Kriminalvården dock överväga om den intagne ska vara på en klass 3-anstalt.

Bemanning, kompetens och bemötande

Tolv personer tjänstgör i anstalten: en kriminalvårdsinspektör och elva kriminalvårdare. En av kriminalvårdarna har ansvar för att samordna sysselsättning och övrig daglig verksamhet, och en annan ansvarar för kansli och säkerhet. Enligt kriminalvårdens webbplats är 80 procent av de anställda kvinnor.

Vardagar är det dagtid fyra till sex kriminalvårdare i tjänst. Antalet varierar utifrån vad som finns på de intagnas scheman. Minimibemanningen i anstalten är två personal.

Sommarvikarier får två veckors introduktion. Fyra kvinnor tjänstgör på natten, vilket ska säkerställa kvinnlig personal nattetid. I de fall anstalten behöver ta in timvikarier för natttjänstgöring kan det dock förekomma att det endast är manlig personal som tjänstgör nattetid. På natten är en personal av två vilande.

⁶ Information och lokala rutiner, VO Ystads öppna avdelning Ringsjön, daterad 2012-11-08

Enligt en kriminalvårdare är bemanningen tillräcklig förutsatt att det är fast anställd och rutinerad personal som tjänstgör. Under senare tid har det varit många vikarier och det har fungerat mindre bra. De flesta kriminalvårdare har gått
Kriminalvårdens femdagars basutbildning för personal som arbetar i anstalter för kvinnor.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att personalen är trevlig och hjälpsam när den har tid. En intagen berättade dock att personalens bemötande fram till två veckor före inspektionen hade präglats av ”skitdålig stämning”.

En intagen uppgav att personalen inte är närvarande bland de intagna. En annan intagen uppgav att det hade cirkulerat droger på anstalten.

Relationer mellan de intagna

Personalen uppgav att det förekommer mobbing mellan de intagna, och att självförvaltningen (se nedan under rubriken Sysselsättning) är en grogrund för konflikter. Varje fredag har personalen s.k. husmöten med alla intagna i respektive kök, bl.a. för att man är medveten om att det finns informella ledare för självförvaltningen, t.ex. när det gäller val av inköp.

Personalen kände inte till om det förekommit någon kärleksrelation mellan intagna, men uppgav att det är tillåtet förutsatt att anstaltsreglerna beaktas.

Synpunkter från de intagna

De intagna ansåg att det ofta fungerar bra mellan dem men att det nästan alltid pågår någon konflikt, och att det förekommer hot. Enligt de intagna har personalen uppmanat dem att lösa sina konflikter själva, men flera intagna uppgav att de ville få mer hjälp av personalen med konflikthantering.

En intagen önskade att personalen tydliggjorde för alla intagna hur självförvaltning ska fungera.

Ankomsten till anstalten

Placering i bostadsrum

Enligt anstaltsledningen blir intagna om möjligt placerade i egna rum. Vanligtvis är det de två senast intagna som får dela bostadsrum om det inte finns egna rum till alla. En kriminalvårdare uppgav att en bedömning alltid görs av om det är lämpligt att para ihop de två intagna.

Personalen ansåg att det vore bra om intagna med barn kunde placeras i lokaler utanför anstaltsområdet.

Inskrivning

Anstalten har en personalinstruktion för inskrivning och en checklista som beskriver vad som ska göras när en intagen ankommer till anstalten för första gången. Det finns även en instruktion för suicidprevention.

Vid ankomsten blir de intagna visiterade med en metalldetektor i ett litet rum beläget vid ytterdörren. Alla måste lämna urinprov i samband med inskrivning, och personalen gör en suicidbedömning.

Information till intagna

Anstaltsledningen uppgav att de intagna får grundläggande information om rättigheter m.m. i samband med inskrivningen. Kontaktmannen ska hålla ett informationssamtal dagen därpå. Telefontolk anlitas vid behov.

Den skriftliga information som lämnas till de intagna finns inte på andra språk än svenska. De intagna får skriftligen bekräfta att de har fått informationen och den handlingen sparas.

JO:s medarbetare noterade att varken instruktionen för inskrivning eller checklistan innehåller någon skrivning om s.k. ankomstsamtal, dvs. att en intagen får ringa till närstående för att underrätta dem om var hon befinner sig (jfr 3 § fängelseförordningen [2010:2010]).

Synpunkter från de intagna

En intagen uppgav att hon under de första fem dyggen på anstalten fick dela rum med en annan intagen. Det kändes inte bra, men heller inte otryggt. En annan intagen uppgav att hon och en annan intagen bett om att få dela rum, men att personalen nekat dem det med motiveringen att det "bäddade för konflikt".

Flera intagna uppgav att de fick skriftlig information, och information om ankomstsamtal, när de kom till anstalten. Några intagna uppgav emellertid att de inte fick någon information i samband med inskrivning. En intagen fick information om ankomstsamtal och besök ett par dagar efter ankomsten.

Flera intagna beskrev hur personalen hade överlåtit åt de andra intagna att informera de nya om vad som gäller på anstalten.

Utomhusvistelse och motion

De intagna kan röra sig fritt inom anstaltsområdet mellan kl. 7.00 och 22.00 varje dag. I anstaltens trädgård finns bl.a. ett särskilt område för rökning och en sandlåda.

Möjlighet till annan motion

Enligt anstaltsledningen har Kriminalvården en överenskommelse med Nämndemansgården som innebär att de intagna har möjlighet att använda en gymnastikhall som finns i en intilliggande byggnad. På helger kan en kriminalvårdare gå med de intagna till hallen, där de t.ex. kan spela volleyboll. De intagna kan då få vara i hallen ensamma med regelbunden tillsyn. Hallen är inte uppvärmd varför den inte kan användas vintertid.

Anstalten kan också få tillgång till ett rum för yoga i slottet. Enligt anstaltsledningen kan de intagna utöva yoga även på helgerna.

Tvångsåtgärder

Kroppsvisitation, kroppsbesiktning och skyddsvisitation

Anstalten har en personalinstruktion för visitation från tiden då anstalten var en filial till anstalten Ystad. Av denna framgår bl.a. att kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning av en intagen normalt inte får utföras eller bevittnas av en tjänsteman av motsatt kön. Enligt instruktionen genomför och bevittnar kvinnlig personal kroppsvisitationer och ytliga kroppsbesiktningar av kvinnliga intagna. När det gäller skyddsvisitationer finns inte motsvarande skrivning. Anstalten har tillgång till hundekipage för visitationer.

Enligt personalen skyddsvisiteras de intagna alltid när de har vistats utanför anstaltsområdet.

Visitation av besökare

Personalinstruktionen för visitation omfattar även hur visitation av besökare ska gå till. Besökare kan av säkerhetsskäl bli kroppsvisiterade eller ytligt kroppsbesiktigade. Visitationerna föregås av en individuell bedömning, och genomförs enligt samma rutin som gäller för intagna.

Visitation av rum

Personalen utför täta visitationer av bostadsrum och andra utrymmen.

Placering i avskildhet

Det finns inte något särskilt utrymme för placering i avskildhet på anstalten, men intagna kan enligt anstaltsledningen vid behov hållas avskilda på sina bostadsrum. Om detta bedöms vara en otillräcklig åtgärd kan en intagen ”inom 30 minuter” bli transporterad till anstalten Ystad. Enligt anstaltsledningen är avskildhetsbeslut mycket sällsynta.

En intagen som blir avskild för att hon inte lämnar urinprov (6 kap. 9 § fängelselagen [2010:610]), kommer enligt anstaltsledningen placeras i ett fönsterlöst utrymme utanför toaletten som används för urinprovstagning. Även detta utrymme uppfattade JO:s medarbetare som trångt.

Kontakt med omvärlden

Besök

Anstaltens lokala rutiner anger att besökstider är lördag, söndag och helgdag kl. 13.00 – 16.00. Förlängd besökstid kan beviljas kl. 11.00 – 17.00. Bevakade besök kan ske på onsdagar kl. 11.00 – 11.30 i sysselsättningsrummet. Besök får tas emot på respektive avdelning samt i klientens bostadsrum, liksom inom anstaltens ytterområden. Enligt personalen skulle bättre lokaler möjliggöra fler besök på vardagar.

Varannan helg hyr anstalten ett mindre hus av Nämndemansgården där en intagen kan ta emot besök i en lägenhet under högst två dygn. Besök av barn förutsätter att en annan vuxen än den intagna är närvarande hela tiden.

Andlig vård och besöksgrupper

En präst besöker anstalten två timmar varje vecka.

Telefoni

Ringsjön har Kriminalvårdens särskilda system för kontrollerat telefonerande för intagna, INTIK. De intagna får köpa telefonkort och kan ringa fritt inom Sverige. För att kunna ringa utlandssamtal behöver den intagna enligt de lokala rutinerna lämna uppgifter om mottagarens telefonnummer och namn till sin kontaktman för att dessa ska kunna registreras.

Intagna kan få ringa 010-nummer från de telefoner som finns på personalens kontor. Enligt personalen kan de intagna då få ringa utan att personal är närvarande.

Brev

Det finns brevlådor för utgående post. De intagna får hämta post på kriminalvårdarnas kontor efter kl. 16.00 på vardagar. Enligt personalen öppnar de aldrig några av de intagnas brev. Det förekommer dock att personalen ber de intagna att öppna försändelser i personalens närvaro.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att besökare kan vistas överallt i lokalerna och att det, även vid förlängd besökstid, har fungerat bra. En intagen var missnöjd över att hon blivit nekad att ta emot besök på vardagar.

Flera intagna uppgav att de får ringa i princip obegränsat och att de fick telefonkort kort tid efter ankomsten till anstalten. Enligt en intagen har telefonerna ofta varit ur funktion på avdelning B vilket medfört att det blivit kö för användning och irritation mellan de intagna. Enligt en annan intagen har personalen varit närvarande vid telefonsamtal till myndigheter.

En intagen uppgav att posten delas ut på kvällsmötet kl. 18.30. Flera intagna uppgav att breven normalt är oöppnade när de lämnas ut, men att ”stora och knöliga” brev har fått öppnas i närvaro av personal.

Sysselsättning, aktiviteter och behandlingsprogram

På Kriminalvårdens webbplats framgår:

Ringsjön har inte klassisk arbetsdrift utan inriktar sig på ett vardagslärande ur ett helhetsperspektiv. Personalen deltar och vägleder klienterna i självförvaltning, trädgårdsskötsel och friskvård, handledning i klädvård samt viss sömnad och handarbete. Anstalten erbjuder även Yoga och Mindfulness ur ett hälsoperspektiv.

Varje intagen ska ha 35 timmar schemalagd tid per vecka. Schemalagd friskvård och sysselsättning, möten samt självförvaltning är obligatoriskt. Före varje morgonmöte är det t.ex. obligatoriskt för de intagna att delta i promenad eller avslappningsyoga under en halvtimme. Även studier ligger som ett obligatoriskt inslag vissa timmar.⁷

Strax före inspektionstillfället hade Humanus-kursen Min väg till arbete avslutats.⁸ Den hade ännu inte utvärderats men såväl personalen som de intagna uppgav att den varit uppskattad. Kursen hade tillfälligt ersatt mindfulness på de intagnas schema. Personalen uppgav att anstalten tidigare har köpt kurser för de intagna från Nämndemansgården, t.ex. familjebehandling.

Vid inspektionen var några av de intagna sysselsatta med att sticka krukfodral, medan andra arbetade i trädgården.

Självförvaltning

Alla intagna är skyldiga att delta i självförvaltning som bl.a. innebär att de för en vecka i taget planerar, handlar och lagar mat till alla på sin avdelning. Även städning, trädgårdsarbete, gräsklippning, tvätt, klädvård, snöskottning, källsortering m.m. ingår i begreppet självförvaltning.⁹

Studier

Enligt personalen kan de intagna studera på grund- och gymnasieskolenivå, samt på högskolenivå som en del av utslussning. Den som vill studera på heltid måste använda en del av sin fritid till studier eftersom viss annan verksamhet är obligatorisk. En lärare (gemensam med anstalten Tygelsjö) finns på anstalten på onsdagsförmiddagar och kan övrig tid nås på telefon.

Det finns sex datorer som alla intagna kan använda. En dator kan användas för högskolestudier och är uppkopplad mot internet. Den får bara användas i närvaro av anstaltspersonal.

⁷ Information och lokala rutiner, VO Ystads öppna avdelning Ringsjön, daterad 2012-11-08

⁸ Humanus är en komplett aktör inom utbildning och arbetsmarknadstjänster, se www.humanus.se

⁹ Information och lokala rutiner, VO Ystads öppna avdelning Ringsjön, daterad 2012-11-08

Behandlingsprogram

Enligt Kriminalvårdens webbplats har anstalten programmen MIK/ BSF¹⁰ och One to one.¹¹

Enligt personalen behöver en person anställas som kan leda MIK eftersom den som tidigare var ansvarig har slutat. Anstalten har tillgång till programteamet i Kriminalvårdens region Syd. Grupprogram hade vid inspektionen inte kommit igång ännu, men de intagna kommer att kunna delta i Frivården Malmös program.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att de inte hade fått någon information om vilka behandlingsprogram som finns.

Flera intagna ansåg att anstalten inte lever upp till att vara en friskvårdsanstalt, och att flera av kriminalvårdarna inte engagerar sig i de intagnas friskvård. De önskade mer möjlighet till fysisk träning, fler träningsredskap och möjlighet till rehabiliterande träning. En av dem framförde att möjligheten att vara i gymnastikhallen är beroende av bemanningen. En intagen framförde att intagna bör kunna avstå från att delta i yogan av religionsfrihetsskäl.

Flera intagna uppgav att sysselsättningen kändes meningslös och de önskade få mer att välja på. Några intagna ifrågasatte personalens kompetens i att vägleda dem i sysslor som trädgårdsskötsel och friskvård.

Några intagna uppgav att de vill arbeta i trädgården även på helgerna och att de vintertid mest handarbetar och tittar på film under sysselsättningstiden. En intagen önskade arbetsdrift med paketering eller liknande som på andra anstalter. En intagen uppgav att budgeten för självförvaltningen endast räcker till lunchmålet och att de får äta knäckebröd på kvällen. Om något köksredskap går sönder, t.ex. elvispen, måste de ta av matpengarna för att köpa en ny.

Hälso- och sjukvård

Anstalten har en lokal rutinbeskrivning för hälso- och sjukvårdsverksamheten.

En sjuksköterska finns på anstalten sex timmar varje tisdag och har mottagning kl. 9.00 – 11.00. En läkare (psykiater) finns på anstalten under mottagningstiden varje tisdag. Anstalten har även tillgång till barnmorska.

¹⁰ Motiverande samtal i Kriminalvården och Beteende Samtal Förändring. Deltagare och programledare sätter från början upp ett specifikt mål, som att sluta använda droger. BSF tar tre–sex veckor att genomföra. MIK genomförs under en till fyra veckor.

¹¹ One to one är ett individuellt program där programledaren och klienten genom samtal, rollspel och hemuppgifter arbetar med problemlösning, attityder och värderingar. Programmet genomförs på fyra till fem månader.

Vid inspektionstillfället tjänstgjorde en vikarierande sjuksköterska. Hon hade inte hälsoundersökt någon intagen på anstalten.

En intagen som vill träffa hälso- och sjukvårdspersonal får skriva en hemställan som läggs i en särskild låda som endast sjuksköterskan har nyckel till. Alla besök hos läkaren går via sjuksköterskan. Enligt sjuksköterskan blir de intagna erbjudna mammografi och cellprovtagning i samband med ankomstsamtalet. Hon uppgav även att hon anser att det är viktigt att fråga om preventivmedel, graviditeter och könssjukdomar.

När anstaltens hälso- och sjukvårdspersonal inte är på plats kan personalen konsultera sjuksköterskan på anstalten Tygelsjö, sjukvårdsupplysningen eller kriminalvårdschefen. Vidare finns hälso- och sjukvårdspersonal i beredskap i häktet Malmö, och jourläkarbil kan bistå med att bl.a. dela medicin. Vid behov transporteras de intagna till vårdcentralen i Eslöv eller till sjukhus. I akuta situationer kan permissionssedel och formellt beslut ordnas i efterhand. Mödravårdscentral och barnvårdscentral finns i Eslöv.

Det finns inte någon psykolog knuten till anstalten eftersom sådan, enligt anstaltsledningen, inte ska finnas på öppna anstalter. Vid behov kan anstaltsläkaren skriva en remiss. En kriminalvårdare ansåg dock att det finns ett behov av att ha en psykolog på anstalten.

Läkemedelshantering

Anstalten har en lokal rutinbeskrivning för läkemedelshantering och dispensering. Av den framgår att alla Apodos-påsar kontrolleras och signeras av sjuksköterskan på anstalten Tygelsjö innan de transporteras till Ringsjön. Läkemedelsdosetter färdigställs av sjuksköterskan på tisdagar och därefter lägger hon dem för signering på kriminalvårdarnas expedition. Det är kriminalvårdare som sedan överlämnar Apodos-påsar och dosetter till de intagna. Om det uppstår några fel avseende viktiga läkemedel kan jourläkarbil kontaktas.

År 2014 överlämnade JO ett ärende till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som gällde intagnas klagomål mot anstaltens sjuksköterska (dnr 1085-2014). Enligt klagomålet gick det bl.a. att läsa namn och medicindos på tidigare intagna på ordinationskortet i dosetterna.

Rutinen är ändrad och enligt anstaltsledningen får det inte förekomma att samma ordinationskort i dosetterna används för mer än en intagen.¹²

¹² IVO avgjorde ärendet 2015-08-18. Ingen kritik riktades mot sjuksköterskan då omständigheterna som beskrevs i anmälan inte hade en direkt betydelse för patientsäkerheten. Den ifrågasatta hanteringen av personuppgifter bedömdes inte kunna medföra vårdskada eller risk för vårdskada.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att de fått träffa en sjuksköterska i nära anslutning till inskrivningen.

En intagen ansåg att hälso- och sjukvården på anstalten är värdelös och att det är svårt att få en tid med sjuksköterskan och läkaren, och en annan intagen framförde att det finns behov av psykoterapeut eller kurator.

En intagen uppgav att alla intagna varit utan sömnmedicin under två veckor på grund av att hälso- och sjukvårdspersonalen var sjuka och ingen vikarie satts in.

En intagen uppgav att hon trots stora smärtor nekats att transporteras till akuten en fredagskväll, och att personalen hänvisat henne till att vänta till dess sjuksköterskan åter var i tjänst på tisdagen.

Intagna med barn i anstalten

Anstalten har två spjäsängar, men enligt anstaltsledningen finns det inte någon maxgräns för hur många barn de kan ha samtidigt i anstalten. Inom kort skulle anstalten ha två intagna med barn på anstalten. Intagna med barn i anstalten har tidigare haft möjlighet att delta i ett projekt med föräldrautbildning som drevs av Nämndemansgården.

Enligt anstaltsledningen är det obligatoriskt att representanter från socialtjänsten i den intagnas hemkommun kommer och gör en bedömning av förhållandena i anstalten inför att beslut om placering i anstalten ska fattas. Anstalten har vid ett tillfälle nekat att ta emot en intagen med barn på grund av att socialtjänsten inte hade gjort någon utredning.

Intagna kan att ansöka om plats på ett daghem som ligger i grannfastigheten och som drivs av Nämndemansgården inom ramen för deras verksamhet Malins minne.¹³ Om en plats erbjuds så betalas den av den intagnas hemkommun.

Enligt anstaltsledningen har det aldrig hänt att en intagen med barn har flyttat från anstalten Ringsjön till någon annan anstalt. Det äldsta barnet som vistats på anstalten fyllde två år under sin vistelse där.

De intagna som är föräldralediga har inte sysselsättningsplikt utan får vara på sitt rum. Anstalten är restriktiv när det gäller att bistå en intagen med barnpassning.

Synpunkter från de intagna

En intagen som var gravid vid inspektionstillfället uppgav att hon inte hade fått någon information om att hon beviljats föräldraledighet och därför hade fortsatt delta i sysselsättning. Hon uppgav även att hon känt sig obekvämd med att kriminalvårdare, både män och kvinnor, hade varit närvarande vid ultraljud och provtagning på sjukhuset. Hon berättade att hon inte kände sig trygg med hur det

¹³ <http://www.namndemansgarden.se/file/documents/enhetsblad-malinsminneutskrift.pdf>

skulle gå till när hon ska föda. Hon hade försetts med en barnvagn, en spjålsäng och kläder till barnet, men berättade att representanter från socialtjänsten, som besökte anstalten två till tre veckor före JO:s inspektion, varit bekymrade över att hon inte hade några ”barnsaker”. Efter det besöket hade hon fått besked om att hon skulle få åka och köpa ”barnsaker”.

Verkställighetsplanering

Varje intagen ska enligt lokala rutiner tilldelas två kontaktmän så snart som möjligt efter inskrivning.

Enligt personalen skrivs även en hälsoplan in i alla intagnas verkställighetsplan. Innehållet i hälsoplanen bestäms bl.a. efter resultatet av ett motionscykeltest som alla intagna får göra strax efter ankomsten till anstalten.

Synpunkter från de intagna

Majoriteten av de intagna var nöjda med sin kontaktman och kände sig delaktiga i sin verkställighetsplan.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen, och anstaltsledning kommenterade enligt följande.

Organisation

Anstalten har hittills goda erfarenheter av att Ringsjön har blivit en egen anstalt. Det är positivt att alla placeringar nu beslutas av placeringssektionen i stället för av anstalten Ystad. Ringsjön är fortfarande en utslussningsanstalt, men en utvärdering visade att det redan före årsskiftet var få intagna som kom från anstalten Ystad för utslussning. Det berodde sannolikt på att de flesta intagna i Ystadanstalten inte var hemmahörande i Skåne med omnejd, samt att många var dömda till utvisning.

Den nya ordningen med kriminalvårdschef i beredskap utanför kontorstid inrättades på grund av att antalet kontakter med vakthavande befäl var försumbart. Den nya ordningen har fungerat väl.

Fysisk miljö

Det finns inte några planer på att minska antalet platser på anstalten trots att det för närvarande inte är möjligt att ge alla intagna ett eget bostadsrum vid full beläggning. Däremot finns det planer på att låta alla intagna få ett eget bostadsrum och att flytta personaladministration till lokaler på Rönneholms slott. Det finns även tankar på att inrätta ett konferensrum där, vilket i så fall skulle kunna användas även för bevakade besök. Anstalten skulle före september månad ge in en beskrivning med förslag till Kriminalvårdens huvudkontor.

Personalens bemötande

Personalen tillämpar ett ”konsekvenspedagogiskt förhållningssätt” som innebär att de intagna ska ta ansvar för sina handlingar. I det ligger bl.a. att de intagna ska genomföra saker på egen hand, t.ex. hålla kontakt med myndigheter och lösa sina

konflikter. Men personalen går så klart in och stöttar de intagna om de ser att det inte fungerar.

Sysselsättning

Anstalten har inte något produktionsuppdrag. I stället har olika typer av verksamheter för intagna bedrivits. Anstalten har för få platser för att kunna ha en yrkesutbildning. Anstalten Tygelsjö har en bredare programverksamhet som eventuellt Ringsjön kan få del av. Ett problem är dock att det inte finns så mycket forskning som rör kvinnor i Kriminalvården vilket medför att det finns färre program.

Anstalten har haft färre fritidsaktiviteter för de intagna på helgerna eftersom det är besökstid då.

Hälso- och sjukvård

När sjuksköterskan och läkaren är sjuka eller lediga kan personalen kontakta häktet i Malmö, och en vikarierande sjuksköterska kan vara på plats samma dag eller nästkommande dag. Kriminalvårdens sjuksköterskor har ett uppdrag att rotera, men om anstalten inte kan få in någon vikarie får personalen transportera de intagna till vårdcentralen.

Kriminalvårdare som följer med en intagen till annan vårdinrättning kan ha sina privata kläder och bör inte vara med vid samtal mellan den intagna och hälso- och sjukvårdspersonalen. Detta har diskuterats i ett allmänt gruppsamtal.

Det är Kriminalvårdens policy att intagna på öppen anstalt vid behov ska få psykologbehandling utanför anstalten.

Barn i anstalt

Det finns inte någon särskild skriftlig information som lämnas till intagna med spädbarn. Den intagna som är havande kommer att få ett skötbord, och andra saker till barnet, i sitt rum efter nedkomsten.

En skriftlig handlingsplan för hur anstalten skulle gå tillväga när den havande intagna skulle förlösas hade upprättats och förmedlats till all personal.¹⁴

Särskilt om kvinnor i anstalt

Anstalten önskar ett utökat utbyte med de andra anstalterna för kvinnor, och välkomnar därför att en variant av Kriminalvårdens tidigare ”kvinnonätverk” där

¹⁴ JO fick del av handlingsplanen i ett mejl den 3 juni 2015. Handlingsplanen är tänkt att tillämpas vid transport till sjukhus utanför kontorstid. Av handlingsplanen framgår bl.a. vilket sjukhus den intagna ska transporteras till, hur transporten ska gå till, hur extra personal ska kallas in och hur tillsynen bör gå till. Enligt handlingsplanen kan ledsagande kriminalvårdspersonal om möjligt bära civila kläder och, i det fall att förlossningsrummet inte har en annan dörr, sitta utanför. Handlingsplanen tydliggör att den intagnas liv och hälsa är den första prioriteten i ett akutläge.

ledningar för kvinnoanstalter träffas återupptas. Man hyser en förhoppning om att kunna diskutera frågor som utmynnar i att anstalterna har så likartade regler som möjligt. Som exempel nämndes inköp och kostnad för blöjor och de intagnas tillgång till besökslägenheter.

Kommunikation från anstaltsledningen efter inspektionen

Kriminalvårdsinspektören har uppgett att det inte finns någon lokal instruktion för intagna med medföljande barn i anstalt. Utöver tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. 7 och 8 §§ Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd, KVFS 2011:1, görs en individuell plan för varje intagen som har barn med sig i anstalt.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justerat den 12 oktober 2015

Lars Olsson

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av iakttagelserna som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Vikten av att förmedla information om rättigheter, regler och rutiner på ett korrekt sätt

Med anledning av vad som framgår av protokollet vill jag påminna om vad jag tidigare uttalat om vikten av att anstalten säkerställer att information om rättigheter och skyldigheter, samt om regler och rutiner i anstalten kommer alla intagna till del. Intagnas uppgifter om att mycket av informationen om vad som gäller i anstalten förmedlas av andra intagna snarare än Kriminalvårdens personal är otillfredsställande (jfr dnr 3198-2012 och dnr 2767-2013).

Ändamålsenliga lokaler

Av protokollet framgår att Kriminalvården inom kort kommer att ta ställning till om, och hur, anstaltens lokaler ska användas framöver. Jag kommenterar dessa planer utifrån ett principiellt perspektiv nedan, men vill också påminna Kriminalvården om några tidigare uttalanden av relevans för lokalfrågan.

Det framgår t.ex. att intagna ibland tar emot besök i gemensamma utrymmen i anstalten. Jag påminner om att jag i uttalanden med anledning av inspektionen av anstalten Ljustadalen (dnr 2930-2014) ifrågasatte lämpligheten i att ta emot besökare i anstaltens gemensamhetsutrymmen för intagna med hänsyn till den begränsade yta som finns tillgänglig för intagna i anstalten.

Det har också framkommit att anstalten Ringsjön inte har något särskilt rum för placering av intagna i avskildhet. En intagen kan bli avskild i sitt bostadsrum eller vid behov transporteras till anstalten Ystad. I uttalanden rörande anstalten Ljustadalen, som har en liknande lokalsituation, ifrågasatte jag rimligheten av långa transporter för att verkställa avskildhetsbeslut. Även om sådana beslut är sällan förekommande i anstalten Ringsjön, bör Kriminalvården ändå överväga att inrätta ett särskilt avskildhetsrum. Ett sådant rum skulle i så fall även kunna vara mer lämpligt för placering av intagna som har svårigheter att lämna urinprov än det utrymme som används i dag.

Ur ett principiellt perspektiv anser jag även att intagnas bostadsrum bör användas som just bostadsrum, inte som personalutrymmen, även om det är ovanligt att anstalten är fullbelagd.

Utifrån dessa och tidigare iakttagelser som gjorts vid Opcat-inspektioner, avser jag att återkomma till frågor som rör verkställighet av fängelsestraff i små anstalter, som t.ex. tillgången till meningsfull sysselsättning. För närvarande finner jag dock

inte någon anledning att göra ytterligare uttalanden eller vidta ytterligare åtgärder med anledning av inspektionen.

Elisabet Fura

2015-10-12